

Zdjęcie: Marek Stachowski

Prof. dr hab. Stanisław Stachowski

(21.10.1930 – 02.07.2021)

Profesor Stanisław Stachowski urodził się w Jeziorach koło Grodna. Po wojnie przyjechał wraz z rodziną do Tomaszowa Mazowieckiego, gdzie w roku 1951 zdał maturę. W latach 1951–1956 studiował filologię słowiańską na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Wybrał specjalizację serbistyczną i kroatystyczną, ale w rzeczywistości Jego studia miały charakter ogólnoslawistyczny, ponieważ studenci zaliczali również gramatykę języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, gramatykę porównawczą języków słowiańskich, zarys historii literatur słowiańskich, historię Słowian oraz uczęszczali na wybrane lektoraty języków słowiańskich i wykłady nieslawistyczne wybitnych profesorów, np. Zenona Klemensiewicza, Witolda Taszyckiego, Jerzego Kuryłowicza, Tadeusza Milewskiego. Jako student i młody pracownik naukowy S. Stachowski zainteresował się również sorabistyką, której znaczenie w językoznawstwie słowiańskim doceniano w Krakowie od lat międzywojennych.

Pierwszym krakowskim sorabistą był W. Taszycki – autor około trzydziestu sorabistycznych artykułów językoznawczych i literaturoznawczych; od roku 1915 członek Macierzy Łużyckiej, w latach 1922–1923 przez kilka miesięcy przebywał na Łużycach. Zdzisław Stieber przez pół roku w latach 1931–1932 badał dialekty górnołużyckie oraz dolnołużyckie, a wyniki dociekań naukowych przedstawił w książce habilitacyjnej *Stosunki pokrewieństwa języków łużyckich* (1934). Przez kilka lat (1933–1937) pełnił w UJ funkcję lektora języka górnołużyckiego i dolnołużyckiego; w związku z działalnością

dydaktyczną opublikował pożyteczną *Krótką gramatykę języka górnołużyckiego* (1938). Przed wojną i po roku 1945 badania sorabistyczne w Krakowie inicjowali profesorowie Kazimierz Nitsch, Tadeusz Lehr-Spławiński i W. Taszycki.

W roku 1949 na studia slawistyczne (głównie rusycystyczne) przybył do Krakowa Hinc Šewc. Młody Łużyczanin samą swoją obecnością spowodował, że ambitni studenci (np. S. Stachowski, Antoni Furdal i Kazimierz Polański) zainteresowali się lużycczyną. H. Šewc pod kierunkiem T. Lehra-Spławińskiego napisał i obronił w 1953 r. pracę magisterską *Konjugaciski a temporalny system w ds. rěčnym pomniku Albina Mollera z lěta 1574*, opublikowaną w streszczeniu w *Lětopisie* (1954).

Szczególną rolę w rozwoju krakowskiej sorabistyki odegrał Henryk Zeman, w latach 1953–1964 lektor języka górnołużyckiego w UJ. Dzięki praktycznej nauce górnołużyckiego i trosce T. Lehra-Spławińskiego o rozwój polskiej sorabistyki krakowscy slawiści napisali cenne dysertacje sorabistyczne, które ukazały się jako książki. Stopnie doktorskie uzyskali Marian Radłowski (*Enchiridion Vandalicum Andreae Tharaei, zabytek dolnołużycki z 1610 r. Rozbiór językowy*, 1967) oraz Henryk Wróbel (*Słowotwórstwo przysłówków odprzymiotnikowych w językach lużyckich*, 1969). Natomiast K. Polański nie tylko habilitował się na podstawie książki *Składnia zdania złożonego w języku górnołużyckim* (1967), ale był również redaktorem naukowym *Słownika górnołużycko-polskiego* (1967) H. Zemana, do którego dołączył *Zarys gramatyki języka górnołużyckiego*. K. Polański napisał oprócz tego kilka wartościowych artykułów sorabistycznych. Na podkreślenie zasługuje fakt, że *słownik Zemana*, związany ściśle z krakowską slawistyką, był pierwszym dużym słownikiem górnołużycko-innosłowiańskim. Do rozwoju krakowskiej i polskiej sorabistyki językoznawczej przyczynił się także wydatnie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych S. Stachowski. Od dwudziestu lat w UJ sorabistyką i bohemistyką zajmuje się Renata Bura.

Pierwszą publikacją sorabistyczną S. Stachowskiego i od razu książkową był wydany w roku 1966 *Słownik do górnołużyckiego Katechizmu Warychiusza (1597)*, pozycja leksykograficzna bardzo przydatna w badaniach z zakresu górnołużyckiej leksykologii historycznej. W roku 1967 ukazała się następna Jego książka *Język górnołużycki w De originibus linguae Sorabicae Abrahami Frencla (1693–1696)*. Była to rozprawa doktorska, która powstawała najpierw pod kierunkiem T. Lehra-Spławińskiego, a po jego śmierci została ukończona pod kierunkiem Stanisława Urbańczyka. Obejmuje ona analizę pisowni, fonetyki i słowotwórstwa leksyki zawartej w *Słowniku Frencla*.

Trzecia książka sorabistyczna S. Stachowskiego, opublikowana w roku 1978, to *Słownik górnołużycki Abrahami Frencla (1693–1696)*. Jest to filologiczna edycja dzieła leksykograficznego Frencla. Wydawca nie przedrukował tego słownika w zmodernizowanej pisowni, lecz w pewnym stopniu słownik przerobił, tj. przede wszystkim skrócił. Usunął nazwy własne i partie etymologiczne, w których Frencl wywodził wyrazy górnołużyckie z języków semickich (głównie z hebrajskiego), pomiął słowa polskie i czeskie figurujące jako osobne hasła (pozostawił zaś, jeśli były użyte jako materiał porównawczy z wyrazami górnołużyckimi), nie przejął wypowiedzi Frencla o zwyczajach, obyczajach, historycznych okolicznościach itd. i przede wszystkim konsekwentnie uporządkował materiał pod względem alfabetycznym. Do dzisiaj leksyka tego słownika (cenna z różnych punktów widzenia) nie została opracowana.

Helmut Jenč w opublikowanej obszernej recenzji wydania słownika (*Lětopis A* 1981, č. 28/1, s. 101–108) zamieścił uzupełnienia i poprawki, ale jednocześnie ocenił wysoko edytorski trud S. Stachowskiego:

Tu přednjese kritiske přispomnjenja maja być dodawki a porjedženki. Kajku historisku hódnotu ma Frenclowy słownik za nas, je wudawar sam wuprajił, pisajo w předswójce, zo „je to přenja swědomita zběrka słownictwa w stawiznach serbskeje leksikografije“. S. Stachowski je ze swojim wozjewjenjom wuznamny pomnik serbskeje řeče wo wjele přistupniši činił a džěło z nim jara wolóžił. Tež recensent je knihu hižo z wužitkom wužiwał. Za leksikografiski wukon pólskeho přečela słuša jemu naš džak a naše připóznaće (s. 108).

Oprócz wymienionych książek S. Stachowski ogłosił drukiem również artykuł *Słowotwórstwo rzeczowników w języku górnołużyckim XVII wieku* (1968). Podstawę materiałową tego opracowania stanowił *Słownik Frencla*.

Jak już wspomniałem, głównym przedmiotem studiów S. Stachowskiego była filologia serbsko-chorwacka. Młody naukowiec równoległe z działalnością sorabistyczną – od podjęcia w roku 1956 pracy w Katedrze/Instytucie Filologii Słowiańskiej UJ – kontynuował badania nad serbsko-chorwacko-osmańsko-tureckimi, później również nad bułgarsko-osmańsko-tureckimi kontaktami językowymi. Wiedzę turkologiczną zdobył już w czasie studiów slawistycznych dzięki uczestnictwu w zajęciach profesorów M. Lewickiego i A. Zajączkowskiego. Opublikował pięć książek z tego zakresu: *Przyrostki obcego pochodzenia w języku serbochorwackim* (1961); *Studia nad chronologią turcyzmów w języku serbsko-chorwackim* (1967); *Studia nad chronologią turcyzmów w języku bułgarskim* (1971); *Fonetyka zapożyczeń osmańsko-tureckich w języku serbsko-chorwackim* (1973); *Türkische Lehnwörter im serbischen Dialekt von Pirot* (1992). Wyłącznie serbsko-chorwackiego materiału językowego dotyczy książka *Wyrazy serbsko-chorwackie w Thesaurus Polyglottus H. Megisera (1603) – (1969)*. Trzy książki Autor poświęcił turecko-polskim kontaktom językowym: *Glosariusz turecko-polski* (2005); *Słownik historyczny turcyzmów w języku polskim* (2007); *Słownik historyczno-etymologiczny turcyzmów w języku polskim* (2014). Oprócz publikacji sorabistycznych oraz slawistyczno-turkologicznych S. Stachowski ma duży dorobek (siedem książek oraz artykuły) z zakresu historii języka tureckiego oraz arabsko-tureckich i nowoper-sko-tureckich kontaktów językowych.

Po habilitacji w roku 1973, przeprowadzonej na podstawie książki o kontaktach słowiańsko-tureckich, S. Stachowski przeszedł z Instytutu Filologii Słowiańskiej do Zakładu Turkologii Instytutu Filologii Orientalnej UJ. W roku 1983 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, w roku zaś 1992 stanowisko profesora zwyczajnego.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że prof. S. Stachowski, autor publikacji sorabistycznych, był również wybitnym ogólnym slawistą oraz orientalistą – głównie turkologiem, ale i arabistą oraz iranistą. Warto też wspomnieć o hungarystycznych zainteresowaniach S. Stachowskiego, w roku 1989 organizatora Katedry Filologii Węgierskiej UJ i przez kilka lat jej kierownika. Bogaty i wszechstronny dorobek naukowy (sorabistyczny, slawistyczny oraz turkologiczny) świadczy o niezwykłych zdolnościach, niesłychanej pracowitości i akrybii. Zapamiętamy Profesora Stanisława Stachowskiego także jako sympatycznego, życzliwego i spolegliwego człowieka.

Tadeusz Lewaszkiewicz